‘Recollecting Landscapes’ Herfotografie als pedagogisch instrument

Bruno Notteboom, Corneel Cannaerts en Weronika Gajda

TITEL	Recollecting Landscapes
DOCENTEN	Bruno Notteboom, Corneel Cannaerts, Pieter Uyttenhove, Charlotte Ardui, Weronika Gajda
INSTELLING	KU Leuven, faculteit Architectuur, Gent, BE
TYPE	collegereeks met oefening
JAAR	2024-2025
CURRICULUM	bachelor jaar 3
DUUR	1 semester
GROEPSGROOTTE	270, in groepen van 4
ECTS	5

‘Recollecting Landscapes’ is een herfotografisch project dat de evolutie van 60 landschappen in Vlaanderen documenteert, initieel door bioloog Jean Massart in het begin van de twintigste eeuw en geherfotografeerd in 1980, 2003 en sindsdien elke tien jaar.[1] Door zijn interesse in de interactie tussen vegetatie, milieu en mens wordt Massart als de grondlegger van de ecologie in België beschouwd. Zijn foto’s hadden een inherent pedagogisch doel en werden gebruikt in biologie- en landbouwonderwijs aan scholen en universiteiten. Zijn onderwijsmethode steunde op een combinatie van veldwerk op het terrein, en visuele analyse van het landschap in het leslokaal met fotografie als medium.

De fotoreeksen van Recollecting Landscapes verbeelden de complexe verhouding tussen mens en natuur op grote en kleine schaal. Ze tonen onder meer de toenemende verstedelijking, en veranderingen in natuur en landbouw in meer dan een eeuw. Recente beelden laten de klimaatverandering en de reacties hierop zien, zoals het afsterven van specifieke boomsoorten, de opkomst van zonnepanelen en airco’s, en de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden. De foto’s geven dus een direct visueel beeld van de materiële impact van vaak abstracte evoluties, plannen en beleidsmaatregelen.

Voor de oefening worden studenten opgedeeld in kleine groepen, die zich elk focussen op één specifiek landschap/beeldenreeks die ze onderwerpen aan een gecombineerd onderzoek op basis van desktop-onderzoek, beeldanalyse en terreinbezoek. Dit wordt aangevuld met een onderdeel, waarbij studenten door middel van een zelf geconstrueerd beeld een

1 Bruno Notteboom en Pieter Uyttenhove (red.), *Recollecting Landscapes: Rephotography, Memory and Transformation 1904-1980-2004-2014* (Amsterdam: Roma Publication, 2018).

‘Recollecting Landscapes’ Rephotography as a Pedagogical Tool

Bruno Notteboom, Corneel Cannaerts and Weronika Gajda

TITLE	Recollecting Landscapes
TUTORS	Bruno Notteboom, Corneel Cannaerts, Pieter Uyttenhove, Charlotte Ardui, Weronika Gajda
INSTITUTE	KU Leuven, Faculty of Architecture, Ghent, BE
TYPE	lecture series with exercise
YEAR	2024-2025
CURRICULUM	Bachelor year 3
LENGTH	1 semester
GROUP SIZE	270, divided into groups of 4
ECTS	5

‘Recollecting Landscapes’ is a rephotography project that documents the evolution of 60 landscapes in Flanders that were initially photographed by biologist Jean Massart at the beginning of the twentieth century and rephotographed in 1980, 2003 and subsequently every ten years.[1] Due to his interest in the interaction between vegetation, environment and human activity, Massart is considered the founder of ecology in Belgium. His photographs had an inherently pedagogical aim and were used in biology and agricultural education at schools and universities. His teaching method was based on a combination of fieldwork and visual analysis of the landscape in the classroom, with photography as a key medium.

The photographic series Recollecting Landscapes depict the complex relationship between human and nature on both the large and the small scale. They show, among other things, the increasing urbanisation and the changes in nature and agriculture over more than a century. Recent images reflect climate change and responses to it, such as the dieback of specific tree species, the emergence of solar panels and air conditioning units and the development of controlled flood zones. The photos thus offer a direct visual image of the material impact of often abstract evolutions, plans and policy measures.

To complete the exercise, students are divided into small groups, each focusing on a specific landscape/image series, which they subject to a combined examination based on desktop research, image analysis and field trips. This is supplemented by a projective component in which

1
Bruno Notteboom and Pieter Uyttenhove (eds.), *Recollecting Landscapes: Rephotography, Memory and Transformation 1904-1980-2004-2014* (Amsterdam: Roma Publication, 2018).

toekomstprojectie maken en dus creatieve benaderingen van ecologisch denken in relatie tot architectuur en stedenbouw testen.

De oefening vertaalt Massart's pedagogische methode naar het digitale tijdperk. Zo is het desktop-onderzoek gebaseerd op de uitgebreide databank van terreingebonden data en kaartmateriaal van digitaal portaal Geopunt Vlaanderen, in combinatie met wetenschappelijke artikelen, boeken, onderzoeksrapporten, en persberichten uit diverse online-databanken en fysieke bibliotheken. Een cruciaal onderdeel is de excursie naar de gekozen landschappen, waarbij de smartphone wordt ingezet als camera, maar ook om sensor- en locatie-data van de gevolgde routes te registreren, en audio-data zoals interviews met bewoners te verzamelen, die verwerkt worden in gelaagde digitale representaties van deze landschappen. Dit is niet louter een technische aangelegenheid: de analyse wordt ook politiek ingestoken, door een koppeling te maken met sociaal-maatschappelijke discussies, zoals conflicten tussen boeren en natuurbeschermers, gereconstrueerd uit digitale krantenarchieven en interviews.

Naast een lezing van de transformatie van landschappen, vormt de oefening voor studenten ook een uitnodiging om na te denken over wat het begrip ecologie betekent. Ecologie gaat hier over complexe mens/natuurrelaties en de landschappelijke omgeving waarin die plaatsvinden, maar ook over technologische en culturele constructies van zowel het landschap zelf, als de systemen die we gebruiken om ze te registreren en voor te stellen. De verstrengeling van mens en natuur wordt uitgebreid naar socio-technische relaties, waarbij het meer-dan-menselijke niet enkel op de natuur slaat, maar ook op gebouwen, infrastructuur én het gebruik van camera's en digitale media. De recente term 'media-ecologie' onderbouwt de oefening conceptueel, en sluit aan bij de geschiedenis van het project, aangezien de camera al een essentieel instrument was voor Massart om het landschap te begrijpen en bediscussieerbaar te maken.[2]

Het onderricht rond landschap en ecologie aan de KULeuven en Universiteit Gent (die de herfotografie in 2003 voortzette) was de afgelopen 20 jaar sterk verweven met het mediatiseren van de discussie rond landschap, in verschillende publicaties, tentoonstellingen, een website en de organisatie van debatten met professionelen, beleidsmakers en een breed publiek, waar verschillende generaties studenten bij betrokken waren. Zo komen ze niet alleen in contact met andere disciplines dan architectuur en stedenbouw, maar wordt de pedagogische ruimte van het klaslokaal verruimd naar de culturele en socio-politieke sfeer, waarbij het medium van het beeld een rol speelt, niet alleen drager van informatie maar ook als middel tot maatschappelijke discussie.

2
De term 'media-ecologie' omschrijft de relatie tussen media- en communicatietechnieken en de omgeving daarvan. Dit vond zijn oorsprong in mediastudies in de jaren 1960 in werk van onder andere Marshall McLuhan en Neil Postman, die nadruk legden op media als uitbreiding van menselijke zintuigen. Geïnspireerd door New Materialism, meer-dan-menselijke perspectieven en de ontwikkeling van digitale media, richt de hedendaagse interpretatie van de term zich op verstrengelingen tussen verschillende elementen – inhoud, software en hardware – waarbij hun materiële, ethische en ecologische verbondenheid centraal staat. Zie bijvoorbeeld: Jonathan Turnbull c.s. (red.), *Digital Ecologies: Mediating more-than-human worlds* (Manchester: Manchester University Press, 2024); Sy Taffel, 'Scalar entanglement in digital media ecologies', *NECSUS. European Journal of Media Studies* 2/1 (2013), 233-254.

students create a future projection through a self-constructed image, thereby testing creative approaches to ecological thinking in relation to architecture and urbanism.

The exercise translates Massart's pedagogical method into the digital age. Desktop research draws on the extensive database of field-based data and maps from the digital portal Geopunt Vlaanderen as well as scientific articles, books, research reports and press articles from various online databases and physical libraries. A crucial component is the field trip to the selected landscapes, during which the smartphone is used not only as a camera, but also to record sensor and location data of the routes taken, as well as to collect audio data, such as interviews with local residents. This data is then processed into layered digital representations of the landscapes. This is not merely a technical undertaking: the analysis is also politicised by connecting it to sociopolitical

Groot Schoordijk in Bornem, photographed by Jean Massart (1904), Georges Charlier (1981), Jan Kempenaers (2003), Michiel De Cleene (2014) and Rembert De Prez (2023). The dike was reinforced after 1976 due to the risk of flooding. Today, the dike is being breached to create a controlled floodplain. Changing infrastructure conditions are always accompanied by changes in plant growth/ Groot Schoordijk in Bornem, gefotografeerd door Jean Massart (1904), Georges Charlier (1981), Jan Kempenaers (2003), Michiel De Cleene (2014) en Rembert De Prez (2023). De dijk werd na 1976 versterkt omwille van overstromingsgevaar. Vandaag wordt de dijk doorbroken om een gecontroleerd overstromingsgebied te formeren. Veranderende condities van de infrastructuur gaan telkens gepaard met een andere plantengroei

Groot Schoordijk, 1981

Groot Schoordijk, 2003

Groot Schoordijk, 2014

Groot Schoordijk, 2023

Field trip to the Belgian coast with the Royal Belgian Botanical Society, led by Massart (1912). This Society was one of the few places that offered women an education/ Excursie naar de Belgische kust met de Koninklijke Belgische Botanische Vereniging, onder leiding van Massart (1912). Deze vereniging was een van de weinige plekken waar vrouwen onderwijs konden genieten

issues such as conflicts between farmers and nature conservationists, reconstructed from digital newspaper archives and interviews.

In addition to providing insight into landscape transformation, the exercise also invites students to reflect on the meaning of the concept of ecology. In this context, ecology concerns the complex relationships between humans and nature and the landscape structures in which these occur as well as the technological and cultural constructions of both the landscape itself and the systems we use to record and represent it. The interconnection of humans and nature extends to socio-technical relations, where the term 'more-than-human' refers not only to nature, but also to buildings, infrastructure, and the use of cameras and digital media. The recent concept of 'media ecologies' provides the exercise with a conceptual foundation that aligns with the project's history, as the camera was already an essential instrument to understand and render the landscape open to discussion for Massart.[2]

Over the past 20 years, the pedagogies surrounding landscape and ecology at KU Leuven and Ghent University (which continued the rephotography project in 2003) have been strongly intertwined with the mediatisation of the discussion around landscape. This has involved various publications, exhibitions and a website, as well as the organisation of debates with professionals, policymakers and the general public and successive generations of students. Consequently, students have encountered disciplines beyond architecture and urban design and the pedagogical space of the classroom has expanded into the cultural and socio-political spheres, with the image acting both as a carrier of information and a medium for social discussion.

Translation: InOtherWords, Maria van Tol

2
The term 'media ecology' describes the relationship between media, communication technologies and environments. It originated in the Media Studies of the 1960s, in work by, among others, Marshall McLuhan and Neil Postman, who saw media as extensions of the human senses. Inspired by New Materialism, more-than-human perspectives and the development of digital media, the contemporary interpretation of the term focuses on entanglements across different scales – content, software and hardware – emphasising their material, ethical and ecological interconnectedness. See, for example: Jonathan Turnbull et al. (eds.), *Digital Ecologies: Mediating More-Than-Human Worlds* (Manchester: Manchester University Press, 2024); Sy Taffel, 'Scalar Entanglement in Digital Media Ecologies', *NECSUS European Journal of Media Studies* 2/1 (2013), 233-254.